

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

การศึกษาความรับผิดชอบทางอาญา: กรณีรับตั้งครรภ์แทนโดยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์
A study Criminal Responsibility: Regarding Surrogacy by Assisted Reproductive
Technology in Medical

ปริญพร พัฒนวงศ์เสรีกุล (Pariyaporn Pattanawongsaleekul)¹ สุพัตรา แผนวิชิต (Supatra Phanwichit)²

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ยังมีข้อบกพร่องในตัวบทกฎหมายอันอาจนำไปสู่ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาบางประการตามมาภายหลังการบังคับใช้ บทบัญญัติบางเรื่องยังไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยอย่างแท้จริง อีกทั้งยังทำให้เกิดกรณีการดำเนินการรับจ้างตั้งครรภ์แทนโดยไม่เปิดเผยจึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์ถึงการกำหนดโทษของความรับผิดชอบทางอาญาเกี่ยวกับการรับตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 และวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ระหว่างประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ของประเทศไทยให้เหมาะสมกับหลักสากล กล่าวคือ การแก้ไขบทบัญญัติ หลักเกณฑ์การให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อนุญาตให้มีการตั้งครรภ์แทนภายใต้เงื่อนไขกฎหมายโดยต้องเป็นการรับตั้งครรภ์แทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทน โดยมีได้กระทำไปเพราะถูกหลอกลวง บังคับ หรือข่มขู่แต่อย่างใด เพื่อให้ขบวนการที่หลบเลี่ยงอยู่นอกเหนือกฎหมายเข้ามาอยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐต่อไป

คำสำคัญ: ตั้งครรภ์แทน, ความรับผิดชอบทางอาญา, เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The Protection of a Child Born by Medically Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558 (2015) has some shortcomings which lead to legal issues on criminal liability, and some provisions are inconsistent with the context of Thai society. Besides, the prohibition of the commercial surrogacy may drive the practice underground. Therefore, this research aims to analyze the punishment of criminal liability on surrogacy regarding the Protection of a Child Born by Medically Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558 (2015), to analyze the advantages and disadvantages of laws regarding the protection of child born by medically assisted reproductive technology among Thailand, the United Kingdom and the Federal Republic of Germany and to propose appropriate recommendations to law regarding the surrogacy on the Protection of a Child Born By Medically Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558 (2015) The surgery try assisted reproductive technologies should be allowed under the condition that it would be a surrogacy in exchange for benefits without being deceived, coerced or threatened. The underground surrogacy industry in Thailand under legal control this will being.

Keywords: Surrogacy, Criminal liability, Assisted reproductive technology

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

เทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ถือว่าเป็นวิทยาการที่มีประโยชน์สำหรับคู่สมรสที่ไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ตามวิธีตามธรรมชาติ โดยอาศัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่มีความเจริญก้าวหน้าซึ่งเรียกว่า “เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์” ซึ่งหมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการตั้งครรภ์และมีบุตรได้ อาทิ การทำเด็กหลอดแก้ว การทำกิฟท์ การทำอิกซี่ (ICSI) การใช้เชื้ออสุจิบริจาค และการอุ้มบุญ เป็นต้น เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ไขปัญหามีบุตรยากของคู่สมรส แต่อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ดังกล่าว ถ้าหากได้มีการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการแก้ไขปัญหามีบุตรยากของคู่สมรสแล้ว อาจนำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมกระทบต่อสถาบันครอบครัว อันส่งผลต่อสังคมโดยรวมในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวด้วยวิธีการให้มีการตั้งครรภ์แทน ซึ่งมีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกัน และโดยสภาพแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อตัวเด็กที่เกิดมาด้วยวิธีการดังกล่าว เช่น ปัญหาความถูกต้องสมควรในทางจริยธรรม ศีลธรรม ที่ผ่านมายังไม่มีกฎหมายคุ้มครองทุกฝ่ายรวมทั้งฝ่ายแพทย์ เมื่อเกิดปัญหาจึงไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งระบบ ในบางประเทศได้มีการออกกฎหมายรองรับ แต่ในขณะที่หลายๆ ประเทศถือว่า การอุ้มบุญเป็นเรื่องผิดกฎหมาย โดยมีแนวคิดว่าเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และขัดต่อศีลธรรมอันดี ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวอย่างชัดเจน เพราะเช่นนั้นการอุ้มบุญในประเทศไทยจึงประสบปัญหาอันเกิดจากการนำเทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์มาดำเนินการหาผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ นำมาซึ่งโจทย์คำถามในประเด็นสิทธิมนุษยชนในมิติต่างๆ อย่างมากมาย อาทิ สิทธิความเป็นแม่ในตัวเด็ก สิทธิเด็ก สิทธิพลเมือง การถือครองสัญชาติ รวมถึงประเด็นปัญหาด้านการค้ามนุษย์ เป็นต้น เป็นผลทำให้เกิดพระราชบัญญัติอันว่าด้วยการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ขึ้นมา โดยอาศัยความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ดังกล่าว เพื่อการบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยาก ถือเป็นการช่วยให้ผู้ที่มีภาวะการมีบุตรยากสามารถมีบุตรได้โดยการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ และบทบัญญัติของกฎหมายอันว่าด้วยเรื่องความเป็นบิดามารดาอันชอบด้วยกฎหมายของทารกที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ซึ่งไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในทางพันธุกรรม ดังนั้นสาระสำคัญของพระราชบัญญัติอันว่าด้วยการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ คือ การกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาอันชอบด้วยกฎหมายของทารกที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีดังกล่าวอย่างเหมาะสม ตลอดจนควบคุมการศึกษาการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อน และเทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยมิให้มีการนำเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม

ในปัจจุบันประเทศไทยพบว่า การตั้งครรภ์แทนโดยอาศัยเทคโนโลยีที่ช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์เริ่มเป็นไปโดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้ในทางการค้าหรือเชิงพาณิชย์มากกว่าที่ควรจะเป็นไปเพื่อการบำบัดรักษาความบกพร่องของร่างกายมนุษย์ หรือที่เรียกว่า “ตลาดมืด” หรือการใช้ประโยชน์ของกฎหมายเป็นช่องทางในการดำเนินการ เปรียบเหมือนการให้อาชีพพนักงานบริการทางเพศผิดกฎหมาย ซึ่งมักมีการกระทำผิดกฎหมายอยู่ ดังนั้นการออกกฎหมายจะสามารถป้องกันได้จริงหรือไม่ไม่ออกกฎหมายที่ทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามจากข่าวที่ปรากฏในสังคมจะกล่าวถึงสิทธิผู้หญิงน้อยมาก การตั้งครรภ์แทนเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ปกติ อาจเกิดภาวะเสี่ยง ถึงแม้จะมีความก้าวหน้าในการดูแลผู้หญิงก่อนคลอดก็ตาม หากสามารถยอมรับได้ แต่ควรจะต้องทำอะไร ให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ดูแลสุขภาพอนามัยผู้หญิงอย่างไร ปัญหาด้านสุขภาพของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์แทน กระบวนการปฏิสนธิจะดำเนินการอย่างไร มีกฎหมายหลาย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10 The 10th STOU National Research Conference

ฉบับที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง เช่น ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานการทำแท้งในระหว่างก่อนลงนามในสัญญาการจ้างอัมบุย หากไม่มีการเข้าไปดูแลคุ้มครองในการทำสัญญามักมีการให้ค่าตอบแทนที่ต่ำ อีกทั้งการมองถึงเสรีภาพในการเดินทาง สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นสิ่งที่ต้องมีความละเอียดอ่อน ในระยะหลังคลอด กรณีมีการรับไฮโมน อาจมีปัญหาภาวะที่ได้รับผลกระทบจากการที่ใช้เทคโนโลยี ผู้หญิงควรได้รับการดูแลระยะยาว ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักไม่ปรากฏในสังคม เมื่อกล่าวถึงสิทธิในตัวอ่อน อาจมีโอกาสในการมีบุตรแฝดสูง มักจะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพผู้หญิง รวมถึงควรมีการตรวจสอบสุขภาพของเด็กในครรภ์ ดังนั้นสิทธิในการตัดสินใจการยุติการตั้งครรภ์ ควรจะเป็นของใคร หากผู้หญิงต้องการยุติการตั้งครรภ์จะสามารถทำได้หรือไม่ อีกทั้งในส่วนกรณีการตั้งครรภ์แทนกับการค้ามนุษย์แตกต่างกันอย่างไร ในอนาคตอาจมีคดีที่เชื่อมโยงกับการค้ามนุษย์ อาจมีการหลอกลวงหญิงเพื่อนบ้านให้เข้ามาอัมบุย และมีกระบวนการบังคับซึ่งลักษณะดังกล่าวยังคงมีในประเทศไทย ทำให้เกิดผลกระทบของปัญหานี้ในปัจจุบันและอนาคตที่จะกลายเป็นปัญหาสำคัญยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาหลักๆ ในการตั้งครรภ์แทน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ ปัญหาทางด้านกฎหมาย ปัญหาทางการแพทย์ และปัญหาทางด้านจริยธรรม

พระราชบัญญัติอันว่าด้วยความคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติขึ้น โดยหวังว่าจะมาเป็นกฎหมายที่สามารถบังคับใช้เพื่อลดปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ปรากฏว่ากฎหมายดังกล่าวไม่สามารถควบคุมการห้ามการตั้งครรภ์ในเชิงพาณิชย์ของประเทศไทยได้ ส่งผลให้เกิดปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายและปัญหาการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการตั้งครรภ์แทนของประเทศไทย เป็นจำนวนเงิน 14,900 ดอลลาร์สหรัฐฯ (4.92 แสนบาท) ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าเมื่อเทียบกับประเทศที่เจริญแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ค่าจ้างในการตั้งครรภ์แทนจะอยู่ที่ประมาณ 1 แสนดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 3.3 ล้านบาท ซึ่งสังเกตได้ว่าราคานั้นต่างกันเกือบ 10 เท่า ดังนั้นถึงแม้จะมีกฎหมายการตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์แต่เมื่อมีค่าใช้จ่ายถูกกว่าย่อมทำให้มีการตั้งครรภ์แทนอย่างผิดกฎหมายเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ และเมื่อถูกจับได้สิ่งที่จะส่งผลเสียตามมาก็คือเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนแบบผิดกฎหมายจะถูกทอดทิ้ง (ธนฐกรณ์ โกคินกรณพงศ์. การตั้งครรภ์แทนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2561.)

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์เกี่ยวกับการรับการตั้งครรภ์แทนดังกล่าว ประกอบกับความพยายามในการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการรับการตั้งครรภ์แทนเพื่อมิให้ถูกนำไปใช้ในทางที่มิชอบ พบว่ามีการกำหนดว่าการกระทำในบางกรณีให้ถือเป็นความรับผิดชอบและมีโทษในทางอาญา ยังมีปัญหาสำคัญหลายประการ อีกทั้งเมื่อเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก็ยังไม่ก้าวหน้าตามเทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่ประเด็นข้อถกเถียงในเรื่องต่างๆ เห็นได้ว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดแต่ความรับผิดชอบทางอาญาและโทษไว้เพียงการตั้งครรภ์แทนในกรณีทั่วไปเท่านั้น ไม่ได้มีกฎหมายกำหนดไปถึงการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจแต่ประการใด มีเพียงการกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้าเท่านั้น อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ถือเป็นสิ่งที่กระตุ้นภาครัฐและภาคสังคมให้ตระหนักได้ว่า ประเทศไทยควรมีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ตลอดจนควบคุมการใช้เทคโนโลยีให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและไม่นำไปใช้ในทางที่ผิด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบและโทษทางอาญา รวมถึงมาตรการบังคับเมื่อมีการฝ่าฝืนไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 โดยการศึกษาข้อแตกต่างของกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10 The 10th STOU National Research Conference

แทนของประเทศอังกฤษและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาและการกำหนดโทษที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์
2. เพื่อศึกษากฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาและการกำหนดโทษที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์
3. เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ รวมถึงเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาและการกำหนดโทษที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ของประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
4. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและเสนอแนะกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาและการกำหนดโทษที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ของประเทศไทยให้เหมาะสม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากข้อมูลเอกสารเป็นสำคัญ ในลักษณะการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ หนังสือหรือตำรากฎหมาย งานวิจัย บทความทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังศึกษาข้อมูลของต่างประเทศที่มีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ และเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Analytical and Comparative Research) โดยนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เห็นได้ว่าตัวบทกฎหมายยังมีข้อบกพร่องบางประการ อันอาจทำให้เกิดปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการควบคุมการรับตั้งครรภ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 โดยการกำหนดการกระทำบางกรณีให้เป็นความรับผิดชอบและมีบทลงโทษในทางอาญา ยังมีปัญหาสำคัญหลายประการ ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาและวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ความรับผิดชอบทางอาญากรณีรับตั้งครรภ์แทนโดยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ รวมถึงมาตรการบังคับเมื่อมีการฝ่าฝืนไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยใช้หลักการวิชาการต่างๆ แนวคิดในการกำหนดความรับผิดชอบและการลงโทษทางอาญาต่างๆ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยแบ่งการพิจารณาในประเด็น เรื่องลักษณะความรับผิดชอบทางอาญา กรณีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ การกำหนดโทษของความรับผิดชอบทางอาญา ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

1. ลักษณะความรับผิดชอบทางอาญา กรณีการตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

ผู้วิจัยเห็นว่าควรต้องมีการศึกษา และพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ในมาตรา 24 ซึ่งจากการศึกษาพระราชบัญญัติในเรื่องการห้ามตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ในทางการค้า ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในมาตรา 24 ก็ทำให้เกิดข้อสงสัยในความหมายของคำว่า เพื่อประโยชน์ทางการค้าว่ามีความหมายครอบคลุมเพียงใด เนื่องจากพระราชบัญญัติมิได้ให้นิยามของคำว่าเพื่อประโยชน์ทางการค้าเอาไว้เป็นการเฉพาะ แม้หากพิจารณาตามมาตรา 3 จะพบคำว่า เพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่ก็เกินไปเพื่อขยายความของนิยามคำว่า ขาดตั้งนั้นในเมื่อมาตรา 24 ได้กำหนดห้ามมิให้ดำเนินการตั้งครุฑแทนที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้าแต่กลับไม่ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความไว้เฉพาะจึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการตีความถ้อยคำดังกล่าว อีกทั้งความเป็นไปได้ในการห้ามทำการตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ในทางการค้า สำหรับในทางปฏิบัติแล้วจะเป็นไปได้แค่ไหน ตัวอย่างเช่น ถ้ามีการตกลงกันระหว่างฝ่ายคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตรกับฝ่ายหญิงที่รับตั้งครุฑแทนเป็นไปเพื่อประโยชน์อื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยน เช่น มีการสนับสนุนทุนการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นให้กับหญิงที่รับตั้งครุฑแทน หรือจ่ายเป็นเงินค่าเลี้ยงดูให้แก่บุตรหรือบุพการีของหญิงที่รับตั้งครุฑแทน ตัวอย่างดังกล่าวสามารถทำได้หรือไม่ จึงไม่มีความชัดเจนว่าประโยชน์ในทางการค้าที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินั้น หมายถึง การตกลงแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการทุกประเภท หรือหมายถึงการแลกเปลี่ยนที่ได้มาซึ่งเงินตราเท่านั้น อีกทั้งผู้วิจัยยังเห็นว่าในส่วนขอบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการตั้งครุฑแทนที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้ายังไม่มีความชัดเจน กล่าวคือ ไม่มีคำนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่าเพื่อประโยชน์ทางการค้าไว้เป็นการเฉพาะ ประกอบกับบริบทสังคมไทย และสถานการณ์ที่ผู้หญิงซึ่งรับตั้งครุฑแทนมีคำตอบแทนแบบไม่เปิดเผยถูกเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น ยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรดำเนินการให้มีการรับตั้งครุฑแทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทน โดยมีได้กระทำไปเพราะถูกหลอกลวง บังคับ หรือข่มขู่แต่อย่างใด จึงไม่เข้าองค์ประกอบของการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์พ.ศ. 2558 ควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย โดยอนุญาตให้มีการตั้งครุฑแทนในทางการค้าได้ โดยอาจจะกำหนดเป็นบทบัญญัติว่าการดำเนินการให้มีการรับตั้งครุฑแทนเพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงการค้าต้องระวางโทษ...เว้นแต่กรณีการรับตั้งครุฑแทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทน โดยมีได้กระทำไปเพราะถูกหลอกลวง บังคับ หรือข่มขู่แต่อย่างใด

2. การกำหนดโทษของความรับผิดชอบทางอาญา

การกำหนดโทษของความรับผิดชอบทางอาญาและการกำหนดบทยกเว้นความรับผิดชอบหรือยกเว้นโทษของบุคคลผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการรับการตั้งครุฑแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 โดยการรับการตั้งครุฑแทนมีบุคคลสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดจากวิธีการดังกล่าว ได้แก่ สามีภรรยา อันชอบด้วยกฎหมาย หญิงที่รับตั้งครุฑแทน ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และคนกลางหรือนายหน้า ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาจึงจะวิเคราะห์ถึงตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องว่าบุคคลใดบ้างควรจะต้องรับผิดชอบ และบุคคลใดบ้างควรจะมีบทยกเว้นความรับผิดชอบหรือยกเว้นโทษด้วยเหตุผลใด เนื่องจากการรับตั้งครุฑแทนเกี่ยวข้องกับศีลธรรม จริยธรรมและสวัสดิภาพของเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่หน่วยงานรัฐควรคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย

โดยเหตุที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 บัญญัติห้ามการตั้งครุฑแทนในลักษณะที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

คุ้มครองเด็กที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์และควบคุมการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวมิให้นำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องบนพื้นฐานของข้อจำกัดเฉพาะเพื่อบำบัดแก้ไขปัญหาให้แก่คู่สมรสที่ไม่สามารถมีบุตรได้เท่านั้น จึงไม่อาจทำในลักษณะต่างตอบแทนเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจได้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงไม่เห็นด้วยในประเด็นเกี่ยวกับข้อห้ามในการตั้งครรรภ์แทนเพื่อประโยชน์ในทางการค้าของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายว่ามีความผิดทางอาญา เนื่องจากเห็นว่าการบัญญัติห้ามตั้งครรรภ์แทนที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในทางการค้ามิใช่หนทางที่จะแก้ปัญหาระบบการตั้งครรรภ์แทนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างแท้จริงเนื่องจากลักษณะของสังคมไทยนั้นต้องการสร้างครอบครัวที่มีองค์ประกอบ พ่อ แม่ และลูกที่มีความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือดหรือทางพันธุกรรม ซึ่งปัจจุบันมีคู่สมรสที่ประสบภาวะการมีบุตรยากจำนวนสูงขึ้น แต่ก็ยังมีความต้องการที่จะมีลูกที่เกี่ยวข้องทางสายเลือดกับตนเอง จนกลายเป็นแรงผลักดันทำให้คนที่ประสบปัญหามีบุตรยากอยากเข้าไปใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์เพื่อช่วยให้สามารถมีบุตรได้นำไปสู่การมีครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ อีกทั้งปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีแพทย์ที่เชี่ยวชาญด้านนี้อยู่มากน้อยจนกลายเป็นศูนย์กลางหนึ่งในทวีปเอเชียและโลกที่สามารถใช้เทคโนโลยีดังกล่าวช่วยให้คนมีบุตรได้ และผู้ศึกษายังเห็นถึงข้อบกพร่องของบทบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ให้นำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาใช้บังคับโดยอนุโลม เพียงเท่านี้ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งการนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับการรับตั้งครรรภ์แทนโดยอนุโลมนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุตรและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายและเด็กที่เกิดจากการตั้งครรรภ์แทน อาทิเช่น หากพิจารณาความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมระหว่างเด็กกับสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายและหญิงที่รับตั้งครรรภ์แทนแล้วจะพบว่า โดยมากแล้วเด็กมักจะมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายแล้วแต่กรณี แต่เด็กกลับเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงที่รับตั้งครรรภ์แทนและสามีของหญิงนั้นในกรณีที่มีการสมรสตามกฎหมาย ดังนั้นสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายจึงต้องใช้วิธีการรับเด็กมาเป็นบุตรบุญธรรม แต่วิธีการนี้จะทำให้สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายต้องเสียสิทธิในบางประการ เช่น ไม่สามารถเบิกสวัสดิการของรัฐเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหรือการเล่าเรียนของเด็กได้ ไม่สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และไม่มีสิทธิรับมรดกของเด็กในฐานะทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1598/29 เป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรกำหนดบทยกเว้นความรับผิดในทางอาญาและบัญญัติให้เด็กที่เกิดมาเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายให้กับสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือคู่สมรสที่อยู่กันฉันท์สามีภริยา และคู่รักร่วมเพศที่ประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรรภ์แทน

2.2 หญิงที่รับตั้งครรรภ์แทน

ผู้วิจัยเห็นว่าการรับตั้งครรรภ์แทนในระหว่างเครือญาติหรือคนรู้จักมักจะไม่มียุทธศาสตร์ในเชิงการค้าเข้ามาเกี่ยวข้อง ในบางกรณีอาจมีการจ่ายเงินให้แก่หญิงที่รับตั้งครรรภ์แทนบ้าง แต่เงินดังกล่าวมักจะเป็นเงินเพื่อใช้จ่ายในการตั้งครรรภ์เท่านั้น อาทิเช่น ค่ายาบำรุงครรรภ์ ค่าตรวจเลือด เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าการตั้งครรรภ์แทนในลักษณะนี้เป็นการรับตั้งครรรภ์แทนเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น จึงถือได้ว่าหญิงที่รับตั้งครรรภ์แทนไม่ควรมีความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 และในส่วนหญิงที่รับตั้งครรรภ์แทนและสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะมีบุตรมิได้รู้จักใกล้ชิดกันนั้นหญิงที่รับตั้งครรรภ์แทนส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมหรือผู้มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ หลายคนจึงตัดสินใจรับตั้งครรรภ์แทน เนื่องจากเห็นว่ารายได้ที่น่าพอใจเพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว และมีหญิงไทยจำนวนหนึ่งอาสารับตั้งครรรภ์แทนโดยรับค่าตอบแทน โดยมีมุมมองว่าการอาสาตั้งครรรภ์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แทนเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยได้รับค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล และเป็นโอกาสที่ทำให้มีรายได้ก่อนโตที่ได้มาอย่างสุจริต แต่ที่ผ่านมามีเหตุที่รับตั้งครุฑแทนได้รับผลกระทบจากความชอบด้วยกฎหมายของสัญญาบัตรตั้งครุฑแทน เพราะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดหลักการไว้ อีกทั้งยังไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลเป็นบรรทัดฐานแต่อย่างใด ความชอบด้วยกฎหมายของสัญญาบัตรตั้งครุฑแทนในปัจจุบันจึงยังคงไม่มีความชัดเจนว่าเป็นประการใด มีเพียงความเห็นของนักกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าสัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ทั้งฝ่ายคู่สมรสและหญิงที่รับตั้งครุฑแทน เพราะเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 จึงถือได้ว่าหญิงที่รับตั้งครุฑแทนไม่ควรมีความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เช่นเดียวกับกรณีแรก ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย โดยกำหนดในหมวด 3 การตั้งครุฑแทน ให้กรณีหญิงรับตั้งครุฑแทนเป็นกรณีญาติหรือบุคคลใกล้ชิดคุ้นเคยกับคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตร และหญิงที่รับตั้งครุฑแทนและคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตรมิได้รู้จักใกล้ชิดกันแต่อย่างใด ให้ไม่มีความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

2.3 ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม

ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมซึ่งเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มีการกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมทั้งทางอาญาและทางจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม โดยกำหนดความรับผิดในทางอาญานั้นมีกำหนดไว้โดยเฉพาะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมอยู่ 2 มาตรา ได้แก่ มาตรา 46 และมาตรา 47 ส่วนกรณีการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 21 และการดำเนินการฝ่าฝืนให้มีการตั้งครุฑแทนโดยไม่ได้ใช้วิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 22 ซึ่งกำหนดให้ใช้วิธีการตั้งครุฑแทนได้ 2 วิธีนั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 45 กำหนดให้เพียงถือว่ากระทำการฝ่าฝืนจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพเวชกรรมเท่านั้นอันขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการแพทยสภาว่าจะลงโทษสถานใด ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามาตรการดังกล่าวไม่อาจป้องปรามมิให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไม่กล้าดำเนินการฝ่าฝืน เนื่องจากผลร้ายที่รับจากการกระทำการฝ่าฝืนมีน้อยกว่าผลดีหรือผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมจะได้รับจากผู้ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการฝ่าฝืนกรณีนี้เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเด็กที่จะเกิดมาในอนาคตและปัญหาสังคมที่จะตามมา จึงควรจะกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ดำเนินการฝ่าฝืนมีความรับผิดชอบทางอาญาเป็นการเฉพาะเพิ่มมากขึ้นกว่าที่กำหนดไว้เดิมในพระราชบัญญัตินี้ และกำหนดโทษให้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตเพียงสถานเดียวตามกฎหมายวิชาชีพเวชกรรมโดยไม่อาจจะขอรับใบอนุญาตได้อีก

2.4 คนกลางหรือนายหน้า

ผู้วิจัยเห็นว่าหลักกฎหมายในเรื่องคนกลางหรือนายหน้าในการตั้งครุฑแทนของประเทศไทย ห้ามคนกลางหรือนายหน้ารับประโยชน์ใดๆ จากการดำเนินการในเรื่องการรับตั้งครุฑแทน แต่หากคนกลางหรือนายหน้าเหล่านั้นได้กระทำการโดยไม่มีความผิดอย่างแท้จริง ก็เป็นเรื่องที่ไม่ผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ จึงควรอนุญาตให้มีคนกลางหรือนายหน้าในการจัดการตั้งครุฑแทนที่มีค่าตอบแทน ทั้งนี้โดยเอาหลักการของประเทศอังกฤษที่มีการปฏิรูปกฎหมายอนุญาตให้องค์กรต่างๆ ที่มีได้มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรสามารถเสนอการบริการให้กับคู่สมรสที่ต้องการใช้บริการการตั้งครุฑแทนมาปรับใช้บ้างตามความเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรมีการจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10 The 10th STOU National Research Conference

ช่วยเหลือหรือเป็นตัวกลางประสานการแลกเปลี่ยนข้อมูลบุคลากรระหว่างฝ่ายประสงค์มีบุตรและฝ่ายต้องการรับตั้งครรภ์แทน เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ และต้องกำหนดบทบัญญัติในเรื่องขอบเขต อำนาจหน้าที่ของสมาคมหรือมูลนิธิดังกล่าวรับรองไว้ อย่างชัดเจนด้วย เช่น สมาคมนี้นี้ประกอบด้วยอดีตหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและกลุ่มบุคคลที่เคยให้หญิงอื่นรับตั้งครรภ์แทน รวมตัวขึ้น เพื่อติดต่อคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรและหญิงรับจ้างตั้งครรภ์แทน โดยการดำเนินการทั้งหมดไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด หน่วยงานดังกล่าวจะทำการพิจารณาเอกสารในเรื่องสุขภาพอนามัยและสถานภาพทางสังคมของคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตร และหญิงรับตั้งครรภ์แทนก่อนที่จะให้บุคคลทั้งสองฝ่ายจะเข้ามาเกี่ยวข้องกันในกระบวนการตั้งครรภ์ นอกจากนี้ฝ่ายหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนจะเป็นผู้เลือกคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรเสมอ หรือหากไม่เช่นนั้นก็ควรจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายไปในทิศทางที่ ควรจะเป็นตามสภาพสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การอนุญาตให้หมักกลางหรือนายหน้าในการจัดการตั้งครรภ์แทนที่มี ค่าตอบแทน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1) ควรกำหนดสถานะความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ โดย ให้เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร รวมถึงให้เด็กนั้นเป็นบุตรของคู่สมรส ที่อยู่กินฉันท์สามีภรรยา และคู่รักร่วมเพศที่ประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน โดยเพิ่มเติมไว้ในหมวด 4 ความเป็นบิดา และมารดาของเด็ก และการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสที่อยู่กินฉันท์สามีภรรยา และคู่รักร่วมเพศซึ่งประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทนไม่ควรต้องรับผิดชอบและโทษในทางอาญา เนื่องจากต้องอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ถ้าต้องมามีความรับผิดชอบทางอาญาจะกระทบต่อการเลี้ยงดูเด็กในอนาคต กระทบต่อจิตใจของเด็กต่างๆ ที่การดำเนินการดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำที่มีความชั่วร้ายในตัวเอง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรกำหนดบทยกเว้นความผิดให้กับคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสที่อยู่กินฉันท์สามีภรรยา และคู่รักร่วมเพศซึ่งประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทนทุกกรณี เว้นแต่กรณีการรับตั้งครรภ์แทนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

2) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนไม่ควรต้องรับผิดชอบและโทษในทางอาญา เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักให้การรับตั้งครรภ์แทนเป็นการช่วยให้ผู้ที่มีภาวะการมีบุตรยากมีบุตรได้โดยการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์และมีได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ โดยหลักการดังกล่าวสามารถนำมาพิจารณาว่าการรับตั้งครรภ์แทนนั้นเป็นการรับตั้งครรภ์ในระหว่างเครือญาติหรือคนรู้จักใกล้ชิด ซึ่งจะไม่มีความเสี่ยงในเชิงธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในบางกรณีนั้น อาจมีการจ่ายเงินให้แก่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทนบ้าง แต่เงินดังกล่าวก็มักจะเป็นเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการตั้งครรภ์แทน อาทิเช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่ายาบำรุงครรภ์ ค่าตรวจเลือด เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าการรับตั้งครรภ์ไม่ควรมีความรับผิดชอบและโทษในทางอาญาทุกกรณี เว้นแต่กรณีการรับตั้งครรภ์แทนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจและในส่วนของผู้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตรมิได้รู้จักใกล้ชิดกันนั้น หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมหรือผู้ที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ จึงตัดสินใจรับตั้งครรภ์แทน เนื่องจากเห็นว่ารายได้น่าสนใจเพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว และมีหญิงไทยจำนวนหนึ่งอาจารับตั้งครรภ์แทนโดยมีค่าตอบแทน และมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

มุมมองว่าเป็นการอาสาดำเนินการแทนเพื่อเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรกำหนดบทกวีความรับผิดชอบและโทษในทางอาญาให้กับหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนในทุกกรณี เว้นแต่กรณีการรับตั้งครรภ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจ และควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย โดยกำหนดไว้ในหมวด 3 การตั้งครรภ์แทน ให้กรณีหญิงรับตั้งครรภ์แทนเป็นเครือญาติหรือบุคคลใกล้ชิดกับคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตร และหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนและคู่สมรสที่ประสงค์จะมีบุตรและมิได้รู้จักใกล้ชิดกันแต่อย่างใด ไม่ให้มีความรับผิดชอบทางอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีการคุ้มครองหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนสิทธิต่างๆ ที่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนควรจะได้รับ และเพิ่มบทบัญญัติคุ้มครองหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน หากมีการผิดสัญญาการตั้งครรภ์แทน เช่น การจ่ายค่าชดเชย การจ่ายค่าเลี้ยงดูเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน เป็นต้น

3) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม และต้องปฏิบัติตามมาตรฐานในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามที่แพทยสภาประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ และการตั้งครรภ์แทนจะต้องได้รับอนุมัติจากการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ก่อนดำเนินการ แต่ถ้ามีปัญหาจากเงื่อนไขที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ในทางกฎหมายจะถือว่าผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมนั้นไม่มีความผิดทางอาญา เนื่องจากไม่มีข้อประกาศของแพทยสภา และไม่มีบทลงโทษกำหนดไว้ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 ยึดหลักการเดียวกันในการพิจารณาความผิดของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งไม่สามารถเอาผิดกับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่กระทำความผิดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องความรับผิดชอบและโทษทางอาญาแก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ดำเนินการฝ่าฝืนให้มีบทกำหนดโทษที่เพิ่มขึ้น และให้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตเพียงสถานเดียวตามกฎหมายวิชาชีพเวชกรรม โดยไม่อาจจะขอรับใบอนุญาตได้อีก

4) คนกลางหรือนายหน้า หลักกฎหมายในเรื่องคนกลางหรือนายหน้าในการตั้งครรภ์แทนของประเทศไทยห้ามคนกลางหรือนายหน้ารับประโยชน์ใดๆ จากการดำเนินการในเรื่องการรับตั้งครรภ์แทน แต่หากคนกลางหรือนายหน้าเหล่านั้นได้กระทำไปโดยไม่มีประโยชน์ตอบแทนอย่างแท้จริงก็เป็นเรื่องที่ไม่ผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรอนุญาตให้มีคนกลางหรือนายหน้าในการจัดการตั้งครรภ์แทนโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้โดยนำหลักการของประเทศอังกฤษมาปรับใช้ ซึ่งประเทศอังกฤษได้มีการปฏิรูปกฎหมายอนุญาตให้องค์กรต่างๆ ที่มีได้มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรสามารถเสนอการบริการให้กับคู่สมรสที่ต้องการใช้บริการการตั้งแทนมาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าประเทศไทยควรมีการจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อช่วยเหลือหรือเป็นตัวกลางในการประสานและแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างฝ่ายที่ประสงค์จะมีบุตรและฝ่ายที่ต้องการจะรับตั้งครรภ์แทน และควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายโดยกำหนดในหมวด 3 การตั้งครรภ์แทน โดยอนุญาตให้มีคนกลางหรือนายหน้าในการจัดการการตั้งครรภ์แทนโดยมีค่าตอบแทน แต่ห้ามมิให้มีการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อชักจูงใจให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือคล้อยตาม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1) ควรแก้ไขบทบัญญัติความรับผิดและโทษทางอาญากรณีการตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ดังนี้

กฎหมายปัจจุบัน	ร่างข้อเสนอแก้ไขกฎหมาย
มาตรา 24 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการให้มีการตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า	มาตรา 24 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการให้มีการตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ เว้นแต่กรณีการตั้งครุฑแทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทนของบุคคลอื่น โดยมีได้กระทำได้เพราะถูกหลอกลวง บังคับ หรือข่มขู่แต่อย่างใด
มาตรา 48 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท	มาตรา 48 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) ควรกำหนดให้ชัดเจนว่ากรณีใดบ้างถือเป็นการตั้งครุฑแทนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ อาทิเช่น การซื้อขายเด็กเพื่อจะเอาคนลงเป็นทาสหรือให้ฐานะคล้ายทาสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 312, การค้าขายเด็กอันเข้าข่ายการค้ามนุษย์ เป็นต้น

3) การตั้งครุฑแทนในประเทศไทยสามารถทำได้ง่าย เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดความรับผิดและโทษทางอาญาไว้ชัดเจน จึงอยากให้หน่วยงานเข้ามาดูแลและตรวจสอบเอกสาร ประวัติของบุคคลและครอบครัวที่ต้องการรับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พร้อมทั้งติดตามผลเมื่อนำเด็กไปเลี้ยงดู

4) ควรแก้ไข และเพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวด 4 ความเป็นบิดาและมารดาของเด็ก และการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ดังนี้

กฎหมายปัจจุบัน	ร่างข้อเสนอแก้ไขกฎหมาย
มาตรา 29 เด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของผู้บริจาคแล้วแต่กรณี โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะกระทำโดยการให้ภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีซึ่งประสงค์จะมีบุตรเป็นผู้ตั้งครุฑ หรือให้มีการตั้งครุฑแทนโดยหญิงอื่น ให้เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร แม้ว่าสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตรถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด	มาตรา 29 เด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของผู้บริจาคแล้วแต่กรณี โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะกระทำโดยการให้ภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีซึ่งประสงค์จะมีบุตรเป็นผู้ตั้งครุฑ หรือให้มีการตั้งครุฑแทนโดยหญิงอื่น ให้เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร รวมถึงให้เด็กนั้นเป็นบุตรของคู่สมรสที่อยู่กินฉันท์สามีภริยา และคู่รักร่วมเพศที่ประสงค์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

	จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทน แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด
-	มาตรา 29/1 คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสที่อยู่กินฉันท์สามีภริยา และคู่รักร่วมเพศซึ่งประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทนไม่ต้องรับผิดชอบและโทษในทางอาญา เว้นแต่กรณีการรับตั้งครรภ์แทนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจ
-	มาตรา 29/2 หากเด็กที่คลอดออกมาโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์เกิดความพิการ คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสที่อยู่กินฉันท์สามีภริยา และคู่รักร่วมเพศซึ่งประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนต้องเป็นผู้รับผิดชอบอุปการะเลี้ยงดูเด็ก หากหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเกิดความเจ็บป่วย หรืออาจจะแท้งระหว่างการตั้งครรภ์ อันเนื่องมาจากเหตุสุดวิสัยที่ไม่ได้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสที่อยู่กินฉันท์สามีภริยา และคู่รักร่วมเพศซึ่งประสงค์จะมีบุตรด้วยการตั้งครรภ์แทนจะต้องชดใช้เยียวยาหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน

5) ควรแก้ไข และเพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวด 3 การตั้งครรภ์แทน ดังนี้

กฎหมายปัจจุบัน	ร่างข้อเสนอแก้ไขกฎหมาย
มาตรา 21 ภายใต้บังคับมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 18 การดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนอย่างน้อยต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (1) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีที่สามีหรือภริยามีได้มีสัญชาติไทย ต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี	มาตรา 21 ภายใต้บังคับมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 18 การดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนอย่างน้อยต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (1) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีที่สามีหรือภริยามีได้มีสัญชาติไทย ต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

	(2) สามีและภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย (3) คู่รักร่วมเพศที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย
-	มาตรา 21/1 หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเพื่อแลกกับประโยชน์ตอบแทนไม่ต้องรับผิดชอบและโทษในทางอาญา เว้นแต่กรณีการรับตั้งครรภ์แทนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจ
-	มาตรา 21/2 เมื่อมีการผิดสัญญาการตั้งครรภ์แทน หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องได้รับการชดเชยอันเนื่องมาจากการเลี้ยงดูเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน หากไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

6) ควรแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องความรับผิดชอบและโทษทางอาญาแก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ดำเนินการฝ่าฝืนให้มี
ความรับผิดชอบทางอาญา ดังนี้

กฎหมายปัจจุบัน	ร่างข้อเสนอแก้ไขกฎหมาย
มาตรา 46 ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ใดให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยไม่มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	มาตรา 46 ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ใดให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยไม่มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และต้องถูกเพิกถอนใบอนุญาตตามกฎหมายวิชาชีพเวชกรรม โดยไม่อาจจะขอรับใบอนุญาตได้อีก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

7) ควรแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องความรับผิดชอบแก่คนกลางหรือนายหน้า ดังนี้

กฎหมายปัจจุบัน	ร่างข้อเสนอแก้ไขกฎหมาย
มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้าโดยเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อเป็นการตอบแทนในการจัดการหรือซื้อของให้มีการรับตั้งครุฑแทน	มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้าโดยเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยมีการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อชักจูงใจให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือคล้อยตาม เว้นแต่กระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้าในการจัดการตั้งครุฑแทนโดยมีคำตอบแทน

เอกสารอ้างอิง

- กมลลา เทพวงศ์. (2556). การคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ (อัมบุณ). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- กุลพล พลวัน. (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).
- คณะกรรมการการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ. (2557). หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมายสาระสำคัญและผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม. กรุงเทพฯ: พี เอส พรินต์ติ้ง แอนด์ ดีไซน์.
- คณิต ณ นคร. (2547). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์และคณะ. (2549). การผสมเทียมโดยให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ณัฐนิช ชลิตราพงศ์. (2560). การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญากรณีผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลในครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีเพิ่มโทษผู้กระทำ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2553). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธนัฐกรณ์ โกคินกรณ์พงศ์. (2561). การตั้งครุฑแทนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธานี วรภัทร์ และคณะ. (2561). ศึกษาและวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- นกุล สันธิติเสรี. (2555). การพิจารณากฎหมายว่าด้วยคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์หรือการตั้งครุฑแทน (กฎหมายอัมบุณ). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ประธาน วัฒนวณิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- ประมวล วีรุตมเสน. (2535). เทคโนโลยีกับการกำเนิดชีวิต. จุฬาลงกรณ์วารสาร, 4, 15 (เมษายน – มิถุนายน 2535). 16-24.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

- พนัส สิมะเสถียรและคณะ. (2538). สิทธิมนุษยชน: รัฐกับการสาธารณสุขในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชัย สุนทรพันธ์. (2560). ความรับผิดชอบของแพทย์ผู้ให้บริการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558. วารสารการบริหารปกครอง, 6, ฉบับพิเศษ (กันยายน 2560). 20-38.
- Hart, Henry M. (1974). The Aims of the Criminal Law, in Criminal Law: Theory and Process. New York: The Free Press.
- Packer, Herbert L. (1968). The Limit of The Criminal Sanction. California: Stanford University Press.
- Fuller, Lon L. (1969). The Morality of law. New Haven: Yale University Press.
- Frase, Richard S. (1983). Criminalization and Decriminalization. Encyclopedia of Crime and Justice, Vol 2 (1983), 438-449.
- Walter, Wadington. (1983). Artificial Conception: The Challenge For Family Law. VA Law Rev, 69, (1983). 465-469.

